

שיחה ממורינו הגאון ר' מרדכי לוי שליט"א ראש הכולל קבלת התורה ברצון – ערב שבועות תשע"ה

בענין המועד דחג מתן תורתנו יש להקשות כמה קושיות:

א. אדם שיכפוהו לקדש אשה ושישאנה, הגם אי נימא דקידושיו קידושין, אך לכא' לא יהיה לו שום שמחה ביום חתונתו זה ולא בכל שנה ושנה ביום הזה. וא"כ הא מתן תורה נעשה בכפיית הר כגיגית, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. וא"כ מהי השמחה ביום זה דיום מתן תורתנו.
ב. בגמ' פסחים (סח-ב) הכל מודים בעצרת דבעי' נמי לכם, ויש להבין מה נתייחד חג העצרת שכולו לכם.
ג. יש להבין דבכל המועדים כגון פסח וסוכות, ישנן מצוות מעשיות שצריך לקיים במועד. מצה בפסח וסוכה וד' מינים בסוכות, ובחג השבועות אין לנו שום מצוה מעשית, והלא דבר הוא.

רה"י זצ"ל נהג להביא דברי המשנה למלך (מכירה י-א) שהקשה על המהר"מ שס"ל שבאונס נפשות אף בלא יהיה דמי זביניה זביני, דגם בלא שקיבל המוכר דמים גומר בדעת להקנות אגב אונסא. והקשה עליו במל"מ מהא דאיתא בגמ' שבת (פח.), וז"ל: ויתיצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם (ד"ה מודעא), וז"ל שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס, עכ"ל.

הרי מבואר בגמ' שם דקבלת עם ישראל את התורה לא היתה ברצון ורק משום אונס מיתה קבלו את התורה, וע"ז אמר רב אחא בר יעקב דיש להם התנצלות אמאי אינם מקיימים אותה משום דקבלה ע"י כפייה אינה נחשבת קבלה. והקשה המל"מ על שיטת המהר"ם הנ"ל דלפי"ז אמאי קבלת התורה ע"י כפייה לא הוי קבלה, הא לענין מכירה אם מכר אדם מחמת אונס מיתה, ואף אי לא קיבל דמי המכר חל הקנין. א"כ אף עם ישראל דחייבו עצמם מחמת אונס מיתה לקיים את התורה, אמאי אינו התחייבות, ואמאי איכא כאן מודעא רבה לאורייתא.

ובמדרש תנחומא (פרשת נח אות ג') תירץ באופן אחר, וז"ל: ואם תאמר על תורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות, והיא עזה כמות, וקשה כשאל קנאתה, עכ"ל. ומבואר בדברי המדרש דכפה עליהם הר כגיגית על תורה שבעל פה. דמה שענו ישראל נעשה ונשמע היה זה רק לקבל את התורה שבכתב, ותורה שבעל פה לא קיבלו אלא ע"י כפייה. וטעם החילוק ביניהם, הוא דכיון דהתורה שבכתב עניניה קלים ומועטים הם, לכן קיבלוה מרצונם הטוב. אבל תורה שבעל פה, שפרטיה רבים ודקדוקיה קשים לקיימם, לא רצו לקבלם, ונתחייבו לבסוף רק ע"י כפייה.

וכתב להוכיח ממה שכתב באבני מילואים (סי' ל' סק"ג) בשם כמה ראשונים דגמירות דעת היא הפועלת בקנין. עוד כתב שם דיש כמה מדרגות של דעת הנצרכת לפעול דינים, יש דעת ללא צירוף מעשה או אמירה, ובזה דעתו קלושה, יש דעת בצירוף אמירה ובזה הוא גומר דעת יותר, וכדי לפעול חלות בקנין צריכין דוקא גמירות דעת ע"י מעשה.

אמנם גם כשיש גמירות דעת ע"י מעשה, שיש בה כדי לפעול קנין, נראה דעדיין לדרגת רצון גמור ושלם לא הגיע. הנה איתא בגמ' ברכות (ה.), וז"ל: מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח וכו', עכ"ל. ופירש"י שם (ד"ה המוכר) דהמוכר עצב משום שפירש הימנו דבר חשוב כזה, ומתוך דוחקו מכרו. ומבואר בדבריו דאע"ג דבמקח וממכר רוצה המוכר למכור נכסיו בדבר חשוב, מ"מ אין זה מפני רצונו להשיג את הכסף אלא מחמת דוחקו הוא מוכרו. נמצא דאף בקנין סתם הגם דאיכא כפייה מחמת דוחקו של המוכר כגון בחפץ חשוב, אעפ"כ בגמירות דעת של המקנה סגי כדי לפעול את הקנין. נקטינן הא מיתה דאף בלא מעשה איכא גמירות דעת, אבל א"א לפעול קנין, וע"י מעשה יש כאן רצון אך לא רצון מלא, אך סגי לן בדרגת רצון כזו כדי דיחול הקנין.

ולפי"ז יישב רה"י קושיית המשנה למלך, דלדברינו דלהחיל הקנין לא בעינן שיעשהו ברצון גמור, וסגי אם נעשה בגמירות הדעת לקנין, ממילא אם הקנין נעשה ע"י אונס מיתה י"ל דאדם גומר בדעתו ע"י זה שהוא רוצה להקנות הדבר, ואפילו אם לא קיבל עדיין דמיו של הדבר. אולם כל זה הוא לענין קנינים, משא"כ **עבור קבלת התורה י"ל דלא סגי בגמירות דעת עבור קבלה זו, אלא צריך דתהיה הקבלה ברצון גמור.**

אך להבין אמאי באמת בעינן במתן תורה דוקא קבלה ברצון גמור, הנה יתפרש על פי המדרש תנחומא שהבאנו (לעיל אות ו'), שכ' דהכפייה במתן תורה היתה על התורה שבעל פה מחמת הקושי שיש בלימודה וקיומה, שיש בה הרבה פרטים, וצריך יגיעה רבה בלימודה וקיומה. ולפי"ז י"ל דמשו"ה כדי לקבל תורה שבעל פה ודיניה צריך דווקא קבלה ברצון גמור כי רק ע"י זה הוא יכול להצליח בלימודה וקיומה, וכמו שמבואר במדרש תנחומא שם, וז"ל "שאינ לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו כו', עכ"ל. הנה כאן אין קנין חל אלא ברצון גמור, וכיון שקבלתם ללימוד תורה שבע"פ וקיומה לא היתה מתוך רצון גמור ולבב שלם לא חלה התחייבותם. ואף דבעלמא לענין קנינים מהניא כפיית מיתה, לענין קנין התורה לא מהניא התחייבות שע"י כפייה אלא מיבעי שעבוד גמור של האדם, ולזה בעינן רצון דוקא, על כן אם יזמינם קוב"ה לדין יש להם תשובה וכו' ומודעא רבא לאורייתא, ויכולים להנצל מעונש גמור.

יוצא לנו א"כ שהחסרון שהיה במתן תורה זהו הרצון לקבל התורה שבע"פ, וע"ז הוצרכו לכפיית הר כגיגית. ממילא שפיר כל שנה בחג השבועות צריכים לתקן חסרון זה, ולקבל התורה שבע"פ גם ברצון, וזהו שכתב רש"י שם בפסחים, דכו"ע מודו בעצרת דבעינן לם, 'להראות שנוח ומקובל' וכו' ולכאן דברי הגמ' פשוטים ולא פירוש, דלא ניחא שבשבעות כיון שהוא חג מתן תורתנו, א"כ כולו בעינן לה'. אלא גם בשבועות בעינן חציו לם. ואמאי הוצרך רש"י להוסיף שהוא להראות שנוח ומקובל, אלא ללמדינו ענין זה שצריכים לשמוח בכדי לתקן חסרון הרצון, ולהראות שאנו רוצים בקבלת התורה.

זכינו להבין א"כ דמלבד הענין שיש בכל המועדים שענינם שאורות המועד חוזרים ונשנים כל שנה ושנה. והשמחה של אותו הזמן חוזרת ונשנית. בחג השבועות נתווסף עבודת תיקון החסרון שהיה בזמן מתן תורה. שאז היה חסרון מצידנו שלא קבלנו התורה מרצון, וע"כ בכל המתן תורה שנית, עלינו לתקן שהקבלה תהיה ברצון גמור ובשמחה.

(ואפשר שזהו מה שייסד האריז"ל **תיקון** ליל שבועות שענינו לתקן החסרון שהיה ברצון לקבל את התורה בשמחה, וזה היה ניכר במה שישנו כל הלילה קודם מתן תורה, וע"כ אנו נעורים ומחכים ומצפים לקבל התורה בחשק וברצון).

מעשה יובן לנו מאוד מדוע אין לנו שום מצוות מעשיות בשבועות, משום דמצוות שייך גם לעשות מתוך כפייה והכרח, אך בשבועות רצון ה' הוא שנעשה משהו שהוא למעלה במעלה מקיום המצוות, דלמצוות סגי בדעת שהוא בדרגה נמוכה מהרצון כמש"כ רה"י. אך הרצון הוא מעל זה. (מעין מה שכתב הרח"ו בריש ספר שערי קדושה, שענין המדות אינם כתובים בתורה משום שזהו הרצון הקודם לתורה ולקיום המצוות שיתקן האדם את מדותיו) וזהו ע"י שנגלה שאנו **רוצים** וחפצים ושמחים בתורה הקדושה, תורה שבע"פ, אע"פ שיש בה עמל ויגיעה וקושי. ועי"ז אנו מתקנים את הקבלה באונס שהיתה ע"י כפיית הר כגיגית.

ויתבאר מאוד ע"פ הנ"ל מדוע נקרא חג השבועות, חג מתן תורתנו, ולא חג קבלת תורתנו, דבאמת בקבלת התורה היה חסרון כאמור, דלא קיבלו תורה שבע"פ בשמחה וברצון רק בכפייה, רק שמכל מקום שהיה **מתן** תורתנו, ועבודתנו כל שנה ושנה **שנקבל** את תורתנו בקבלה גמורה בשמחה וברצון אמן כן יהי רצון.